

LIETUVOS MOKSLO IR STUDIJŲ ATEITIES VIZIJA: MOKSLIOJI LIETUVA 2030

2010 m. gruodžio – 2011 m. liepos mėn. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro iniciatyva atlikta Lietuvos mokslo ir studijų ateities įžvalga. Į įžvalgą įsitraukė mokslininkai, dėstytojai, studentai, pramonės ir verslo atstovai. Po ilgai trukusių diskusijų buvo sukurta siektina **ateities vizija**, kurioje atsispindi mokslo ir studijų sistemos suinteresuotų dalyvių sutarimas dėl to, kokie galėtų ir turėtų būti **Lietuvos mokslas ir studijos 2030 metais**. Tikimasi, kad įžvalga taps praktiniu instrumentu politikams, mokslo ir studijų institucijoms ir privatiems novatoriams, siekiantiems imtis atsakomybės kryptingai formuoti Lietuvos mokslo ir studijų ateitį.

Įžvalgos proceso metu ekspertai identifikavo šias **tendencijas**, reikšmingai pakeisiančias mokslo ir studijų sistemos raidos trajektoriją bei vaidmenį visuomenėje:

1. Artimiausiais dešimtmečiais Lietuvoje formuosis **mokslioji visuomenė**. Ši visuomenė pasižymi nuolatiniu, visą gyvenimą trunkančiu mokymusi, kūrybiškumu, mokslo žinių bei metodų taikymu kuriant naujoves. Tokioje visuomenėje mokslo ir studijų (kaip švietimo, ugdymo bei lavinimosi plačiąja prasme) vaidmuo išsiplečia ir darosi visuotinis. Todėl Lietuvos mokslo ir studijų sistemos būklės 2030 metais vizija pavadinta „Mokslioji Lietuva 2030“.
2. **Įsigalės darnaus vystymosi principas**, kaip būdas atsakyti į globalius ekonominius, socialinius ir ekologinius iššūkius, akcentuojant nebe BVP begalinį augimą, o socialinę santarvę, pusiausvyrą ir tvarų požiūrį į gamtinę aplinką.
3. **Keisis socialiniai, kultūriniai ir technologiniai orientyrai**: jei šiandieninė Lietuvos mokslo ir studijų politika yra orientuota daugiau į ekonominį konkurencingumą, tai ateityje didesnis dėmesys bus skiriamas holistiniam žmogaus ugdymui ir jo verslumo, veržlumo, gebėjimo keistis ir mokytis lavinimui (aukštojo mokslo sistemoje), visuomenės analizei, žmonių santykius, viešąjį valdymą tobulinančioms socialinėms technologijoms ir kultūros sklaidai – savaime aišku, nepaneigiant ir gamybos technologijų bei gamtos mokslinių tyrimų.
4. **Stiprės mokslo ir studijų ryšys su inovacijomis**. Kūrybiškumas, iniciatyvumas ir veržlumas taps būtinos mokslinės visuomenės narių savybėmis. Jų ugdymas kartu su siekiu lanksčiai prisitaikyti prie kintančių visuomenės, darbo rinkos ir asmens poreikių taps kritiškai svarbia aukštojo mokslo misija. Mokslinių tyrimų darbotvarkė taps tiesiogiai susieta su visuomenės, viešojo sektoriaus ir privataus verslo poreikiais.
5. **Stiprės tarptautiškumo ir tarpkultūriškumo įtaka** kaip kokybiškų mokslinių tyrimų ir aukštojo mokslo pagrindas. Tarptautiškumas ir tarpkultūriškumas yra Lietuvos mokslo ir studijų ateities būtinybė ir jų išlikimo bei kokybės sąlyga.

Mokslo ir studijų būklė ir vaidmenį visuomenėje 2030 m. atspindi ši glausta „**Mokslinės Lietuvos 2030**“ vizijos formuluoatė:

2030 m. Lietuvos mokslas ir studijos yra šalies ir tarptautinės mokslinės visuomenės branduolyje. Jie sutelkti į darnaus vystymosi vertybes, į socialinės, ekonominės, ekologinės ir dvasinės darnos kūrimą. Mokslas ir studijos ugdo integralią, iniciatyvią, kūrybišką, plačios kultūrinės orientacijos asmenybę, partnerystės nuostatas ir sveiką gyvenseną. Visuotinai prieinamas aukštasis mokslas kartu su integralia ir kryptingai suformuota mokslinių tyrimų sistema yra svarbiausias visuomenės kultūrinės, socialinės ir technologinės pažangos variklis, šalies patrauklumo ir jos piliečių gerovės pagrindas.

KAS YRA ĮŽVALGA? TIKSLAI, METODAS IR REZULTATŲ NAUDOJIMAS

ĮŽVALGOS TIKSLAI

Įžvalga yra sisteminga ateities analizė, kuria siekiama plataus sutarimo dėl to, koks galėtų ir turėtų būti Lietuvos mokslas ir studijos 2030 metais. Taigi, rengiant įžvalgą siekta:

- nustatyti svarbiausias ilgalaikes Lietuvos mokslo ir studijų sistemos kaitos tendencijas;
- apibrėžti galimas alternatyvas dėl to, kaip galėtų ateityje vystytis Lietuvos mokslas ir studijos;
- pasiekti susitarimą tarp mokslo ir studijų sistemos dalininkų (akademinės bendruomenės, visuomenės ir verslo atstovų, ekspertų ir politikos formuotojų) dėl to, kuri tolesnės mokslo ir studijų kaitos trajektorija yra priimtinausia;
- pasiūlyti sprendimus, leisiančius kryptingai įgyvendinti Lietuvos mokslo ir studijų viziją.

ĮŽVALGOS PROCESAS IR METODAI

2010 m. gruodžio – 2011 m. liepos mėn. buvo vykdoma pirmoji Lietuvos aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų įžvalga. Šis procesas organizuotas vykdant ES struktūrinių fondų lėšomis finansuojamą projektą „Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir įgyvendinimas“ (MOSTAF).

Įžvalga vykdyta pagal specialią metodiką, kurią Lietuvai parengė Vokietijos Fraunhofer ISI institutas. Įžvalgos procesas yra paremtas plataus mokslo ir studijų sistemos dalininkų rato dalyvavimu ir konsensuso paieškomis. Proceso metu taikyta aibė metodų – nuo inovatyvių kūrybišką mąstymą stimuliuojančių technikų iki kiekybinių apklausų ir jų rezultatų analizės.

Įžvalga buvo rengiama 5 darbo grupėse, kuriose diskutavo apie 100 ekspertų. Taip pat buvo surengtos bendros visų ekspertų darbo sesijos ir gausybė darbo grupių vadovų susitikimų, kurių metu suderinti skirtingų darbo grupių požiūriai. Galiausiai, siekiant išsiaiškinti platesnio rato respondentų nuomonę, buvo apklausta apie 2500 akademikų, verslininkų, mokslo ir studijų politikos sprendimų priėmėjų, studentų bei visuomenės veikėjų. Galutinį įžvalgos tekstą parengė 5 darbo grupių vadovai.

KUR NAUDOJAMI ĮŽVALGOS REZULTATAI?

Įžvalga nėra prognozė – ji nenusako ateities, bet leidžia pasiekti sutarimą dėl to, kokia mokslo ir studijų ateitis galėtų ir turėtų būti. Tai svarbus instrumentas, leidžiantis ne pasyviai laukti ateities, o imtis atsakomybės ją formuoti ir keisti. Įžvalgos rezultatai gali būti panaudoti:

- formuojant mokslo ir studijų politiką. Pasiektas konsensusas dėl mokslo ir studijų ateities gali tapti pagrindu formuojant mokslo ir studijų ateities strategines nuostatas bei priimant sprendimus dėl to, kur nukreipti valstybės investicijas. Sutarimas dėl ateities plėtros kryptių taip pat galėtų tapti kelrodžiu priimant kasdienes sprendimus bei tobulinant mokslo ir studijų sistemą reglamentuojančius teisės aktus;
- nustatant mokslo institutų, universitetų, kolegijų ir privataus sektoriaus novatorių strategines veiklos kryptis.

KAITOS VEIKSNIAI: KOKIE PROCESAI KEIS MOKSLO IR STUDIJŲ RAIDOS KELIĄ?

Lietuvos mokslo ir studijų sistemos raidą ateityje stipriai veiks aibė prieštaringų tendencijų. Tai, ar šiais nacionaliniais ir globaliais procesais pavyks pasinaudoti kaip galimybėmis, priklauso nuo šiandien priimamų sprendimų. Tačiau aišku viena – šios tendencijos reikšmingai pakeis Lietuvos mokslo ir studijų veidą. Lentelėje pateikiamos išvalgos ekspertų išskirtos svarbiausios ateities tendencijos, turėsiančios didžiausią poveikį Lietuvos mokslui ir studijoms per artimiausius du dešimtmečius.

Lentelė 1. Ekspertų išskirtos tendencijos, turėsiančios didžiausią poveikį Lietuvos mokslui ir studijoms

Veiksnių grupė	Kaitos veiksniai
1. Ekonominė ir kultūrinė globalizacija	Konkurencija Integracija Niveliacija Kooperacija Specializacija Mokymasis visą gyvenimą Žinių kaitos akceleracija
2. Demografiniai veiksniai	Mobilumas Visuomenės senėjimas
3. Technologiniai	Technologizacija Virtualizacija
4. Politiniai / visuomeniniai	Politinis stabilumas Skandinavizacija Susvetimėjimas, išcentrinių jėgų stiprėjimas Įcentrinių jėgų ir socialinės sanglaudos stiprėjimas
5. Vertybės / tapatybė	Savirealizacija Atsivėrimas Žinių poreikio augimas Visuomenės vulgarėjimas Tradicijos – tąsa – inovacijos Daugiakalbystė Mokymasis visą gyvenimą
6. Gamtinė aplinka, aplinkosauga	Klimato kaita „Žaliosios tendencijos“

KOKIA ATEITIES VIZIJA? MOKSLIOJI LIETUVA 2030

2030 m. Lietuvos mokslas ir studijos yra šalies ir tarptautinės mokslinės visuomenės branduolyje:

- Tai 3 mln. nuolat besimokančių kūrybingų asmenybių, kuriančių ir taikančių žinias visose gyvenimo srityse;
- Tai akademinės bendruomenės atsakomybė už Lietuvos mokslo ir studijų ateitį;
- Tai mokslas ir studijos, kurios atitinka aukščiausius tarptautinius standartus ir veikia globaliu mastu;
- Tai mokslas ir studijos, kurios žmogui ir jo gerovę iškelia aukščiau tarnystės rinkai.

MOKSLINIAI TYRIMAI 2030

Moksliniai tyrimai 2030 metais yra **esminė šalies politinio ir socialinio gyvenimo, ūkio, kultūros raidos paskata**, viešosios politikos planavimo ir įgyvendinimo instrumentas, kūrybiškumo ir naujovių šaltinis. Jie yra tiesiogiai persipynę su brandžia inovacijų sistema, tapę našia ekonomikos grandimi, įaugę į miestų ir regionų moksliausias aplinkas, tapę reikšminga ir pripažįstama tarptautinių akademinų tinklų dalimi.

Mokslas yra esminis šalies **strateginių planų formavimo dalyvis**, teikiantis įrodymus įvairių sektorių politikai formuoti. Projektuojant šalies ir regionų ateities perspektyvas, svarstant naujas ekonominio, socialinio ir technologinio vystymosi galimybes bendradarbiauja socialiniai, humanitariniai mokslai ir aukštųjų technologijų sektoriai, viešojo ir privataus sektoriaus mokslininkai ir visuomeniniai dalininkai.

Šalies **socialiniai ir humanitariniai** mokslai koncentruojasi į demografinių, migracinių, socialinės atskirties, gerovės, tapatybės, mokslinės visuomenės, darnaus vystymosi, visuomenės ir technologijų sąveikos, mokslinių tyrimų etikos, švietimo sričių tarpdisciplininius tyrimus, sveikatos problemų sprendimą, visuomenės mentaliteto keitimą. Reikšmingą vietą socialinių ir humanitarinių mokslų darbotvarkėje užima daugiakultūriniai tyrimai.

Gamtos ir technikos moksluose svarbų vaidmenį vaidina sritys, kuriose šalis turi dešimtmečiais kurtą potencialą – biomedicininiai tyrimai, biotechnologijos, mechatronika, šviesos ir nanotechnologijos, informacinės technologijos, žemės ūkio tyrimai. Jų svarbą palaiko sąsajos su globaliais apsirūpinimo maistu, energetikos, visuomenės senėjimo, klimato kaitos iššūkiais, informacinių technologijų proveržiais, į šiuos iššūkius bei proveržius atsakančiomis tarptautinėmis pramonės šakomis. Randasi nenumatytų atradimų ir technologinių naujovių, iš esmės keičiančių mokslo pasaulį ir mokslo atradimų taikymą.

Šalyje yra išplėtotas **mokslui imlių technologijų vystymas**. Prioritetiškai palaikomos ekotechnologijos, aukštas jų lygis, tarptautiniu mastu išsiskirianti mokslinio bei technologinio potencialo kompetencija reikšmingai stiprina šalies ekonomiką. Darnioji technologijų plėtra lemia naujų disciplinų universitetuose atsiradimą, jas vystant bendradarbiauja humanitariniai, gamtos ir technologiniai mokslai.

Šalies moksluose yra įvykusi gili **tarpdalykinė mokslo sričių ir krypčių integracija**. Yra įsitvirtinę tarpdisciplininiai, tarpsektoriniai, daugiadimensiniai moksliniai tyrimai ir daugiakryptės mokslinių tyrimų metodologijos. Suartėja kokybinių ir kiekybinių tyrimų metodologijos, išauga jų vaidmuo gamtos ir technologijos mokslų srityse. Reikšmingas tarpdalykinės integracijos vaisius – socialinių technologijų vystymas, atliepantis ir skatinantis naujų socialinio ir kultūrinio gyvenimo formų, asmens saviraiškos, verslumo ir kūrybiškumo, tiesioginės demokratijos sklaidą.

Taikomuosiuose moksliniuose tyrimuose yra įsigalėjusi verslumo kultūra. Reikšmingas bet kurios srities mokslo veiklos aspektas yra jos rezultatų komercinimas, mokslo produktų pritaikymas, pardavimas ir eksportas. Universitetai ir kitos mokslo institucijos, individualūs mokslininkai geba į mokslo veiklą žiūrėti kaip į verslą, kurio rezultatus galima paskleisti rinkoje. Mokslo valorizacijos aspektai tampa kertiniais vertinant mokslo produkciją. Inovacijų paramos sistema formuoja aukštus įmonių ir viešojo sektoriaus absorbcinius gebėjimus, kurių dėka jie greitai perima inovatyvius mokslinius sprendimus ir juos paverčia komercine sėkme. Ypač aktyviai tarptautinėje mokslo rinkoje dalyvauja tos mokslo sritys, kuriose šalis yra per dešimtmečius įgijusi konkurencinį pranašumą.

Fundamentinio mokslo vystymas yra perorientuotas į tarptautinio lygio rezultatus, vertinant kokybės ir išskirtinės specializacijos kriterijais. Objektvų mokslo kokybės vertinimą užtikrina tarptautinė Lietuvos mokslo integracija. Fundamentiniai mokslai ugdomi remiant aukščiausio lygio mokslininkų sukurtas mokslo mokyklas, priešakinių tyrimų centrus, ugdančius magistrantus ir doktorantus. Lietuvos mokslininkai ir jų grupės aktyviai dalyvauja Europos ir pasaulio tyrėjų tinkluose.

Šalyje veikia veržlus **privatus mokslo sektorius**. Privataus ir valstybės konkursinio finansavimo dėka jis yra įsitvirtinęs verslo klasterių vertės kūrimo grandinėse. Privataus mokslo dėka šalies mokslinių tyrimų sistemoje taikomi pažangiausi vadybos, žinių sklaidos metodai, greitai ir efektyviai koncentruojamasi į ekonomikai svarbias sritis, sėkmingai bendradarbiaujama ir konkuruojama su tarptautiniais mokslo ir ekonomikos konsorciumais. Privatus mokslas sklandžiai bendradarbiauja su viešuoju mokslu, su valstybės ir savivaldos dalininkais, o verslo investicijos užtikrina jo kokybinį ir kiekybinį augimą.

Reikšminga šalies mokslo sistemos dalis yra **mokslo komunikacija** – visuomenės informavimas apie šalyje ir pasaulyje vykstančius mokslo procesus, mokslo ir technologijų naujoves, visuomenės įtraukimas į mokslo politikos formavimą, moksliosios visuomenės ugdymas. Domėjimasis mokslo pasiekimais ir technologinis raštingumas yra ugdomi visose švietimo sistemos grandyse, pradedant nuo vaikų darželio. Mokslo komunikacija yra artimai susijusi su universitetų „trečiosios misijos“ įgyvendinimu, atviros ir demokratinės visuomenės vertybių, darnaus vystymosi nuostatų perteikimu, asmens kūrybiškumo, inovatyvumo ir verslumo ugdymu.

STUDIJOS 2030

Studijų kokybės, studijų metodų ir technologijų, studentų ir dėstytojų proporcijų požiūriais **Lietuvos aukštasis mokslas 2030 metais atitinka aukščiausius tarptautinius standartus**. Studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose yra perorientuotos nuo akademizmo į asmens kūrybiškumo, inovatyvumo, verslumo ugdymą. Darniai su mokslinių tyrimų sritimis plėtojasi unikalios studijų programos, patrauklios Lietuvos ir kitų šalių studentams.

Aukštojo mokslo studijos yra orientuotos į **darniosios plėtros paradigmą**. Jos ugdo holistinę pasaulėžiūrą, pilietiškumo ir demokratijos vertybines nuostatas, kūrybingumo, inovatyvumo ir verslumo savybes, skleidžia darnios plėtros kultūrą. Rengimas darbo rinkai yra pagrįstas akademinio pasaulio, verslo, valdžios ir visuomeninių dalininkų bendradarbiavimu, darbinio, visuomeninio ir asmeninio tobulėjimo balansu.

Aukštasis mokslas yra pagrįstas darniosios visuomenės nuostatomis ir kuria **socialinę darną**. Jis yra vienodai prieinamas visiems sugebantiems studijuoti visuomenės nariams. Lanksti švietimo sistema kiekvienam asmeniui sudaro galimybes nustatyti savo gabumus, suvokti būsimos darbinės karjeros perspektyvas ir pasirinkti tinkamą ugdymosi kelią. Užtikrinamos individualios galimybės studijuoti, derinti studijas ir darbinę veiklą, tarptautinį ar tarpsektorinį judumą, lavinimąsi ir šeimą.

Studijose plačiai taikoma **tarpdisciplininė ir daugiadisciplininė prieiga**, aktyvūs, individualizuoti studijų metodai. Paplitusi patirtinio mokymosi kultūra, akademinės studijas siejanti su praktine veikla, su konkrečiais viešojo sektoriaus ar verslo veiklos projektais. Reikšminga studijų dalis vyksta virtualiose moksliosiose bendruomenėse. Įgijęs aukštąjį išsilavinimą asmuo geba sintetinti kelių skirtingų sričių kompetencijas, kurti naujas žinias, mokyti pats ir mokyti kitus daugiakultūrinėje aplinkoje.

Aukštasis mokslas yra integrali ir esminė **mokymosi visą gyvenimą** proceso dalis. Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuojama nuo jauno iki seno, naudojantis individualizuota moduline studijų sistema. Veikia lanksti ir adekvati kitose aukštosiose mokyklose įgyto išsilavinimo, ankstesnio mokymosi, profesinės patirties pripažinimo sistema, dalinės ir tęstinės studijos yra skirtos sintetinti tarpdalykines ir patirtines žinias, kurti inovatyvius praktinius sprendimus. Aukštosios mokyklos veikia kaip mokymosi visą gyvenimą centrai, darantys didžiulį poveikį visuomenės, ekonomikos ir kultūros plėtrai.

Lanksčios ir suderintos aukštųjų mokyklų studijų programos užtikrina **studentų judumą** šalies viduje ir tarptautiniu mastu. Europos ir globali studijų erdvė yra visuotinai prieinama, ją naudojami ne tik nuolatiniai studijų studentai, bet ir kitų mokymosi visą gyvenimą etapų dalyviai. Daugelis Lietuvos studentų aukštąjį išsilavinimą įgyja keliose šalies ir kitų šalių aukštosiose mokyklose. Lietuvos aukštosios mokyklos vykdo tarptautiniu mastu konkurencingas jungtines studijas su kitų šalių universitetais. Lietuvos aukštosiose mokyklose studijuoja daug studentų iš kitų šalių.

STUDENTAI, TYRĖJAI IR DĖSTYTOJAI

2030 metais Lietuvos aukštojo mokslo sistema yra orientuota į tarptautinės visuomenės ir darbo rinkos poreikius. Ji vadovaujasi tarptautiniais kokybės standartais ir rengia studentus gyvenimui ir darbui globalizuotame pasaulyje. Išsilavinimo kokybę ir tinkamumą užtikrina aukštojo mokslo tarptautiškumas, o prisitaikymą prie darbo rinkos įvairovės – išvystytas bendrųjų ir tarpkultūrinės komunikacijos gebėjimų ugdymas.

Mokslo ir studijų sistemoje yra įsigalėjęs **studentų, tyrėjų ir dėstytojų judumas**. Lietuvos studentai kompetencijas įgyja laisvai pasirinkdami studijų modulius įvairiuose Lietuvos, Europos ir pasaulio universitetuose.

Lanksčiai derinamas akademinis išsilavinimas ir darbinė patirtis, neformalus ir savaiminis mokymasis. Didelė dalis studentų iš Lietuvos aukštąjį išsilavinimą įgyja kitose šalyse, po to grįžta ir sėkmingai tęsia karjerą Lietuvoje. Didelė dalis lietuvių dėstytojų yra baigę studijas užsienyje ir dirba akademinį darbą tiek Lietuvos, tiek kitų šalių universitetuose. Reikšmingą šalies universitetų personalo dalį sudaro aukštos kvalifikacijos dėstytojai iš kitų šalių. Skaidri ir efektyvi įdarbinimo konkursų sistema padeda dėstytojų ir mokslininkų judumui. Vyksta abipusis mokslininkų judėjimas tarp akademinio pasaulio ir ūkio sektorių.

Pirmaujančių sričių Lietuvos aukštasis mokslas yra įgijęs tarptautinį pripažinimą. Lietuvos aukštosios mokyklos yra atviros kitų šalių studentams, tyrėjams ir dėstytojams ir tapusios **tarptautiniais studentų ir mokslininkų traukos centrais**. Į Lietuvos aukštąsias mokyklas atvyksta daug gabaus jaunimo, dėstytojų ir vizituojančių mokslininkų iš kitų šalių. Reikšminga dalis Lietuvoje dirbančių mokslininkų yra užsieniečiai, atvykę tiek iš Vakarų, tiek iš Rytų šalių. Į Lietuvą grįžta daug lietuvių mokslininkų, ankstesniais dešimtmečiais padariusių karjerą kitose šalyse. Tarp Lietuvos ir kitų šalių mokslo ir studijų sistemų vyksta intensyvi ir tolygi intelekto apykaita. Intelekto mainai stiprina šalies žmogiškąjį kapitalą, tarptautinę Lietuvos visuomenės integraciją.

Aukštosiose mokyklose ir mokslo centruose yra sutelkti talentingų tyrėjų kolektyvai tiek iš Lietuvos, tiek iš kitų šalių. Prioritetinėse šalies mokslo ir studijų plėtros srityse yra sutelkta **tarptautinio lygio mokslininkų kritinė masė**. Šie moksliniai kolektyvai yra pajėgūs tapti tarptautinių mokslo projektų lyderiais, pritraukti aukščiausio lygio partnerius iš kitų šalių.

Aukštųjų mokyklų dėstytojai geba taikyti kūrybiškumą ir inovatyvumą ugdančius metodus, dirbti tarpdisciplininėse komandose, bendrauti su kitų šalių studentais. Studentams jie perteikia ne tik akademinės žinias, bet ir praktinę patirtį. Į savo dėstomus dalykus jie yra integravę darniosios plėtros principus bei vertybes.

Doktorantūra yra prioritetinė ir prestižinė studijų pakopa. Šalyje veikia tarptautiniu mastu žinomos ir konkurencingos doktorantūros mokyklos. Doktorantai į jas priimami pagal bendrą konkursą, kuriame konkuruoja Lietuvos piliečiai ir užsieniečiai. Lietuvoje paruošiamų doktorantų skaičius viršija ES vidurkį. Mokslinę karjerą besirenkantiems asmenims užtikrintos visos socialinės garantijos ir sudarytos patrauklios doktorantūros studijų finansinės sąlygos. Reikšminga doktorantūros laiko dalis praleidžiama geriausiuose pasaulio universitetuose. Doktorantų paruošimo kokybė nenusileidžia kitoms Šiaurės regiono šalims. Jaunų mokslininkų karjeras laiduoja glaudus bendradarbiavimas su potencialiais darbdaviais doktorantūros studijų metu, profesinės doktorantūros galimybė ir efektyvi podoktorantūrinių stažuotčių garantinio finansavimo sistema.

Tyrėjo ir dėstytojo darbas šalyje yra tarp labiausiai prestižinių. Socialinės ir finansinės akademinio darbo sąlygos yra konkurencingos tarptautiniu mastu. Tyrėjams ir dėstytojams yra sudarytos visos prielaidos tobulėti šalyje ir užsienyje, judėti tarp akademinio pasaulio, viešojo ir ūkio sektorių, užtikrinta jų intelektualinės nuosavybės apsauga ir mokslinės veiklos rezultatų komercinimo galimybės. Tyrėjų skaičiumi, jų judumu ir mokslinio darbo kokybe Lietuva prilygsta Šiaurės šalių regiono vidurkiui.

MOKSLO IR STUDIJŲ INSTITUCIJOS

2030 metais Lietuvos mokslo ir studijų institucijos yra įvairialypiais ryšiais susijusios tarpusavyje, **su šalies visuomene, verslu, regionais ir orientuotos į esminius jų poreikius**. Tarpinstitucinius santykius apibrėžia bendros atsakomybės suvokimas, skirtingi institucijų profiliai ir bendradarbiavimo ryšiai. Mokslo ir studijų institucijų strategijos atspindi bendrosios proveržio strategijos kryptį ir ją detalizuoja pagal savo profilį. Šalies valdžia, savivalda, verslas yra universitetų steigimo dalininkai ir suinteresuoti jų veiklos partneriai. Šalies akademinė bendruomenė Lietuvos mokslo ir studijų prekės ženklą traktuoja kaip bendrą reklamą skėtį.

Lietuvos aukštojo mokslo institucinės sistemos pagrindą sudaro **keletas stiprių, gerai finansuojamų akademinių centrų** su šalies regionuose paskirstytais studijų padaliniais ir mokslo infrastruktūromis. Sujungti į bendrą kompetencijų tinklą, jie kiekvieno regiono gyventojams teikia aukštos kokybės išsilavinimą. Juos sudaro įvairių pakopų ir profilių aukštosios mokyklos, mokslo centrai, taikomųjų tyrimų institucijos, neformalios mokslininkų grupės. Tinkliškai organizuotos Lietuvos institucijos bei jų padaliniai yra pajėgūs tarptautinių mokslo ir studijų institucinių tinklų dalyviai.

Universitetai yra esminės **žinių regionų plėtros atramos**. Pasinaudojant sąsajomis su visuomene, valstybe, savivalda ir verslu, juose kuriamos specifinės regiono moksliosios aplinkos, padedančios absolventams inovatyviai panaudoti akademinį išsilavinimą. Jame kuriamos regiono poreikius ir darbo rinką atitinkančios naujovės. Universitetai plėtoja ir puoselėja regionų kultūrinį, ekonominį, socialinį išskirtinumą.

Lietuvos universitetai veikia kaip **viso amžiaus universitetai**, su valstybės parama taikantys diversifikuotas ir individualizuotas mokymo ir studijų formas visų amžiaus grupių Lietuvos ir kitų šalių piliečiams. Šalies

studijų ir mokslo infrastruktūra susilygina su pirmaujančių Europos šalių. Mokslo, studijų ir verslo slėniuose yra sukurti kokybiški ir atviri mokslinės infrastruktūros centrai. Juose kuriasi tarptautiniai tyrimų centrai. Su ja dirbantys mokslininkai aktyviai teikia paslaugas verslui. Technologinė ir socialinė plėtra pritraukia lėšų, pakankamų jiems savarankiškai išsilaikyti.

Universitetų ir mokslo institutų **mokslinių tyrimų infrastruktūros plėtra koordinuojama regioniniu ir europiniu mastu**. Reikšmingiausi šalies mokslinės infrastruktūros centrai tampa Europos mokslinių tyrimų infrastruktūrų (ERIC) tinklų dalimi.

MOKSLO IR STUDIJŲ VALDYMAS IR FINANSAVIMAS

2030 metais Lietuvos mokslo ir studijų sistema pagrįsta strateginio valdymo principais. Sistemos valdymas yra modernizuotas ir transformuotas į koordinuojantį socialinių dalininkų tinklą. Jame šalia akademinės bendruomenės, valstybės institucijų dalyvauja pilietinių ir profesinių organizacijų, verslo ir savivaldos dalininkai. Veikia pilnas mokslo ir studijų politikos ciklas, apimantis įžvalgos, planavimo, įgyvendinimo, stebėsenos etapus ir procedūras.

Mokslo ir studijų plėtra vykdoma **akademinės savivaldos** priemonėmis. Administravimo našta mokslo ir studijų sistemai ir jos viduje yra minimali. Mokslo ir studijų institucijose yra susiformavęs profesionalus akademinų vadybininkų sluoksnis, kompetencijas įgijęs tarptautinėje erdvėje. Aukštojo mokslo institucijų valdymo grandyje dirba patyrusių kitų šalių akademinės visuomenės atstovų. Atsakomybę ir atskaitomybę visuomenei užtikrina visuomeninių dalininkų dalyvavimas institucijų valdyme.

Mokslo ir studijų sistemos valdyme daugiausia dėmesio skiriama **veiklos sąlygų tobulinimui**. Sutvarkyta patentavimo ir licencijavimo sistema, skatinanti mokslo ir studijų institucijų intelektinės nuosavybės komercinimą. Įtvirtinta holistinė mokslo pasiekimų vertinimo sistema, kurioje akademinų publikacijų „poveikio faktorių“ papildo „inovacijų faktorius“. Intelektinės nuosavybės mechanizmai sudaro sąlygas mokslininkams turėti iš mokslo veiklos rezultatus. Veikia darbo rinkos poreikių, aukštųjų mokyklų absolventų karjeros stebėsenos ir prognozavimo sistema, ja remiantis vykdomas studijų valdymas ir finansavimas.

Mokslas ir studijos finansuojami pagal **ilgalaikės strategijos nuostatus**. Ilgalaikės valstybės ir Europos Sąjungos struktūrinės paramos investicijos yra orientuotos į mokslinės visuomenės raidos įžvalgos gaires. Didžioji lėšų dalis skiriama investicijoms į mokslo, studijų ir verslo slėnius, į kūrybiškų individų ugdymą ir į inovacijų kūrimą. Valstybinės ir sektorinės viešosios investicijos į mokslą ir studijas skirstomos konkursiniu būdu per nepriklausomas mokslo ir inovacijų agentūras.

Mokslo ir studijų finansavime reikšmingos **privačios ir nevyriausybines investicijas**. Sukurtos palankios privačių investicijų į mokslą ir studijas sąlygos, sukurtos prielaidos ir paskatos kurtis nevyriausybiniams mokslo ir studijų paramos fondams. Visuomenė ir verslas kuria ir išlaiko nepriklausomus mokslo fondus šalies intelektiniam konkurencingumui didinti. Filantropija yra tapusi socialine norma.

Veiklos sąlygų tobulinimas ir valstybės investicijos užtikrina **Lietuvos mokslo ir studijų patrauklumą verslui**. Šalyje veikiančiam vietiniam ir tarptautiniam verslui sudarytos patrauklios sąlygos investuoti į mokslinius tyrimus ir aukštąjį mokslą, į naujoves kuriančius kompetencijų tinklus. Veikia mišrioji investicijų politika – verslas kartu su viešaisiais šaltiniais investuoja į mokslinius tyrimus, o studijų finansavime koordinuojamos valstybės subsidijos ir paskolos, verslo stipendijos ir asmeninės studijuojančiųjų lėšos.

Mokslo viešasis finansavimas yra suderintas su inovacijų sistemos veikla ir orientuotas į visuomenės reikmes. Valstybės investicijos koncentruojamos prioritėtinėse inovacijų politikos srityse, dėl kurių bendrai apsisprendžia visuomenė ir verslas. Valstybė kartu su verslu investuoja į konkrečias technologijas ir su jomis susijusias mokslo sritis, skirtas spręsti socialiniams, ekonominiams ir ekologiniams iššūkiams.

Studijų finansavimo sistema užtikrina vienodą aukštojo išsilavinimo prieinamumą visiems visuomenės nariams. Ji pagrįsta valstybės paskolomis ir lanksčia mokesčių sistema ir yra prieinama nepriklausomai nuo studijų formos, pakopos, studijuojančiojo amžiaus ar socialinės padėties. Veikia individualių bei institucinių mokymosi poreikių finansavimo sistema.

Valstybė investuoja tik į tarptautiniu mastu konkurencingus mokslinius tyrimus. Dalis reikalingų mokslinių tyrimų perkama kitose šalyse. Neprioritetinių sričių moksliniai tyrimai gyvuoja rinkos sąlygomis, juos valstybė remia netiesiogiai, sudarydama palankią aplinką privačioms ir nevyriausybiniams investicijoms. Konkursinis ir bazinis-institucinis finansavimas skiriamas skatinti naujų sričių moksliniams tyrimams ir ateities studijoms. Lietuvos mokslas aktyviai išnaudoja tarptautinius mokslinių tyrimų finansavimo šaltinius ir iš jų gauna didesnę dalį lėšų mokslininkų inicijuojamiems tyrimų projektams.

TOLESNI ŽINGSNIAI: ĮGYVENDINIMAS

Siekiant įgyvendinti **Mokslingos Lietuvos 2030 viziją**, svarbu jau šiandien priimti būtinus sprendimus. Atsakomybė už svarbiausių sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą tenka visiems mokslo ir studijų sistemos dalininkams: valstybės institucijoms, mokslo institutams, universitetams ir kolegijoms, akademinėi bendruomenei ir privačiam sektoriui.

Vizijoje yra siūlomas galimų priemonių planas ir jų įgyvendinimo tvarkaraštis. Valstybės institucijos galėtų prisidėti prie vizijos įgyvendinimo tokiais būdais:

- Bendradarbiaujant su kitais mokslo ir studijų sistemos dalininkais, turi būti parengta ilgalaikė mokslo ir studijų sistemos strategija, atspindinti sutarimus, kuriuos pavyko pasiekti įžvalgos procese;
- Mokslo ir studijos turi būti finansuojami, atsižvelgiant į ilgalaikės strategijos nuostatas. 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos investicijas siūloma sieti su vizijos gairėmis; didelė lėšų dalis turi būti skiriama mokslo, studijų ir verslo slėnių ir žmogiškųjų išteklių plėtrai;
- Turi keistis mokslo ir studijų politikos formavimo ir įgyvendinimo pobūdis. Svarbiausios kaitos kryptys: sprendimų priėmimas turi remtis tyrimų metu sukauptomis žiniomis; politikos formavime turi aktyviai dalyvauti visi svarbiausi sistemos dalininkai; politikos įgyvendinimas turi būti pagrįstas ne hierarchijos, o partnerystės ir tinklo koordinavimo principais. Lietuvos mokslo ir studijų sistema turi tapti stipria savarankiška visuomenės jėga, nepriklausoma nuo politinio gyvenimo permainų;
- Būtina tobulinti teisinę bazę, siekiant skatinti mokslo ir verslo bendradarbiavimą bei privačias investicijas į tyrimus;
- Valstybės finansavimas turi būti koncentruotas ir skiriamas tarptautiniu mastu konkurencingiems tyrimams, aukščiausio lygio mokslininkų sukurtų mokyklų plėtočiai;
- Turi būti sukurta specialistų poreikio srautų, įskaitant tarptautinius, stebėsenos ir prognozavimo sistema bei aukštųjų mokyklų absolventų karjeros stebėsenos sistema.

Vizijoje numatyta, kad akademinė bendruomenė ir jas vienijančios institucijos turėtų priimti atsakomybę už Lietuvos mokslo ir studijų ateitį. Įgyvendinant vizijoje numatytus siekius, mokslo ir studijų institucijos turėtų:

- fundamentiniams mokslo tyrimams kelti aukščiausio lygio tarptautinius standartus;
- sudaryti sąlygas mokymuisi visą gyvenimą, taikyti prie kiekvieno asmens poreikių pritaikytas ir lanksčias mokymosi ir studijų formas, skatinti aktyvų studentų ir dėstytojų judumą;
- atsiverti ir pritraukti kitų šalių tyrėjus ir mokslininkus;
- ieškoti būdų koncentruoti mokslo ir studijų institucijų pajėgas, vykdyti horizontalią ir vertikalią aukštojo mokslo institucijų integraciją;
- stiprinti bendradarbiavimą su verslo įmonėmis, pilietine visuomene, savivaldos institutais, kitomis Lietuvos ir užsienio mokslo ir studijų institucijomis; kurti ir vykdyti tarptautiniu mastu konkurencingas jungtines magistrantūros ir doktorantūros studijų programas; vykdyti bendrus mokslinius tyrimus.

MOSTA
STEBĖSENA IR ANALIZĖ

MOKSLAS • EKONOMIKA • SĄNGLAUDA

EUROPOS SĄJUNGA
EUROPOS SOCIALINIS FONDAS

Kuriame Lietuvos ateitį

© Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras
Geležinio vilko g. 12-104
Lt-01112 Vilnius
Tel. (8 5) 243 0403
Faks. (8 5) 243 0402
www.mosta.lt